

«Jeg mener vi har kommet til et punkt hvor hele den vestlige teologien for alvor må konfronteres med den ortodokse teologien!»

Intervju med Peter Halldorf

Å gjøre avtale om et intervju klokken syv om morgenen er kanskje litt uvanlig for meg. Men når man først er inne i døgnrytmen på Nya Slottet Bjärka Sæby oppleves det ikke lenger så underlig. Dette vakre svenske syttenhundretallsslottet ble i 1980 skjenket som gave til pinseforsamlingen i Linköping. Siden da har mye nytt og uventet vokset fram på denne plassen. Her kan man møte tungetale og karismatiske lovsanger men også røkelse og oldkirkelige liturgier, og hverdagene bæres av en tidebønnes-tradisjon etter klassisk mønster. At dagen begynner med Laudes klokken seks er dermed vedtatt århundrer før denne plassen så dagens lys.

I dette miljø er det Peter Halldorf, pinsepastor og redaktør for det økumeniske tidsskriftet Pilgrim, holder til. Når jeg møter ham i slottscafeen klokken syv på morgenen er dagen godt igang. Fokuset og energien han utstråler passer sammen med den lange rekken av bokutgivelser som er kommet fra hans hånd siden nititallet. Det er et forfatterskap som preges av dypdykk i kirkehistorien og en utforskning av den personlige gudserfaring. I mai dette år utkom på norsk den seneste boken fra hans hånd, «Åndens folk – en disippelvandring gjennom apostlenes gjerninger». Boken er den siste i en triologi om Den hellige Ånd, og her begynner mine spørsmål.

– Du er pinse venn og vi blir derfor ikke veldig overrasket over ditt temavalg, men likevel: kan du si noe om hvorfor det ble maktpåliggende for deg å skrive en triologi nettopp om Den hellige Ånd?

– I møtet mellom min tradisjon som pinsevevner og mine studier av den tidlige kirken ble Den hellige Ånd et sentralt tema. Hos pinsevevnerne er jo opplevelsen sentral og dette har iblant skapt bekymringer. Man har hatt en sterk betoning av åndelige opplevelser som har ført til en sammenblanding av det åndelige og det sjelelige, og dette gjør at det overfladiske tar overhånd. I mine studier av den tidlige kirken møtte jeg en helt annen tradisjon. Også i den ortodokse tradisjonen er erfaringen inngangen – ikke akademia, men samtidig er forståelsen av Åndens rolle satt i sammenheng med et

dynamisk syn på det kristne livets mening.

Når det gjelder Åndens gaver tenker vi ofte ensidig på ytringer knyttet til en tjeneste. I den gamle tradisjonen er Åndens rolle knyttet til menneskets frelse. Men her forstås frelsen ikke primært ut fra juridiske kategorier som skyld og dom, men ut fra organiske kategorier som liv og død. Det betyr at frelsen ikke er en akt, frelsen er en dynamisk hendelse! Sentralt i dette står forståelsen av mennesket som Guds avbilde. Å avdekke og tydeliggjøre dette avbilde i mennesket er Åndens verk.

Dette ble for meg personlig en hjelp til fordypning. Å skrive disse bøkene, om det ikke skulle ha betydd noe for andre, var avgjørende for meg personlig. Her kommer noen av mine viktigste erfaringer til uttrykk. Jeg ønsker å slå en bro mellom moderne pentecostal teologi og den ortodokse tradisjonen. Jeg mener vi har kommet til et punkt hvor hele den vestlige teologien for alvor må konfronteres med den ortodokse teologien!

– Kan du utdype hva du mener med den ortodokse teologien?

– Guds treenighet er hjertet i den ortodokse teologien og fra treenighetens mysterium utgår all forståelse av hva troen er og hvem Gud er. Her fremheves Den hellige Ånds plass i dynamisk samspill med Fader og Sønn, og pinsen som fullbyrder påsken er et like vanlig motiv på ikoner som julens og påskens motiver er.

Vi har hatt en svak teologi fordi vår erfaring har vært grunn. Det er vanskelig å ha en teologi uten å ha en erfaring. I den tidlige kirken fødes teologien ikke primært i en akademisk miljø. Den tar sitt utgangspunkt innen rammen av gudstjenesten hvor det pågår en uavbrutt åndsdaup.

Hemmeligheten ved gjentakelsen er at den setter seg i kroppen slik en liturgi gjør når man feirer den over tid. Hemmeligheten ved fordypning er at man blir fortrolig med sin «klesdrakt», med en liturgi. Da oppstår det glipper som åpner seg mot dypet og gir plass for den enkeltes erfaring. Mysteriet er

ikke noe jeg får del i ved å anstrenge meg for å forstå. I stedet gjelder det å slippe tanken og være med. Den virkelige teologien vokser fram av den refleksjonen som kommer i ettertid, når erfaringen bearbeides.

– Hvordan kan vi styrke disse elementene i vår egen gudstjenestefeiring?

– Jeg sier ikke at vi skal overta den ortodokse liturgien eller eksperimentere en masse. Men jeg er bekymret for vår bevissthet om hva det er at feire gudstjeneste. Nettopp i gudstjenesten blir sekulariseringen veldig tydelig. I dag er det vanlig å innlede gudstjenesten med å si velkommen, som om det var et program noen utfører mens andre er publikum. Ved inngangen til den ortodokse gudstjenesten påkaller man den hellige Ånd! Liturgien forutsetter delaktighet.

En forandring begynner med holdningen. Det som gjør kirken til et hellig rom begynner med holdningen til rommet man går inn i. I den situasjon vi har i dag har jeg vanskelig ved på se noen mulighet for fordypning, om ikke det teologiske arbeide

forbindes tydeligere med den gudstjenestefeirende forsamling. Gudstjenesten er det sted hvor vi kommer til tro. Man skal ikke undervurdere sammenhengen mellom at feire gudstjeneste og at bevare sin tro.

Vi har hatt en svak teologi fordi vår erfaring har vært grunn

Det er i tråd med en slik tenkning Peter Halldorf og hans medarbeidere på Nya Slottet lever et rikt gudstjenesteliv på stedet; gudstjenester som vel ikke kan betegnes som noe annet end genuint økumeniske. En liten kommunitet av unge menn og kvinner som lever på slottet i en periode på ett til to år, har som en av deres hovedoppgaver er å være bærere av den vakre liturgien som utfolder seg i tidebønner, gudstjenester og nattverdfeiring. Hver onsdag kveld feires nattverd med utgangspunkt i Basileiosliturgien fra trehundretallet og med inspirasjon fra nåtidige gudstjenester i Egypt, Syria og Sverige. Det er en godt to timer lang gudstjeneste mettet med symbolikk og sansning; liturgiske hvite drakter, nybakt nattverdbrod, røkelsen som spres i det lille rommet og

vannet som til slutt sprinkles over alle derinne. Alt er fulgt av bønner og bibeltekster og har sin betydning: å fordype erfaringen av fellesskapet om vin og brød slik det er blitt delt av kristne gjennom alle tider.

Jeg kjenner at jeg med min statskirkebakgrunn lurer litt: de kunne gjøre det slik på trehundretallet, og de kan gjøre det slik i andre kulturer *men vi, spør jeg,*

– *kan vi virkelig bare gjøre dette?*

– Både ja og nei. Man skal være forsiktig med å plukke hva som helst fra andre tradisjoner. Der finnes en risiko for å bli eklektisk eller havne i en eksperimentering hvor selve liturgien blir «saken». Dersom vi i vår gudstjeneste henter inspirasjon fra den udelte kirke – eller konkret som i vårt tilfelle fra Basileiousliturgien slik den feires

av den koptiske kirken – må det skje langsomt, men også henge sammen med at vi går en vei, der vi så langt som mulig feirer gudstjenesten i et troens og Åndens fellesskap med den kirke hvis skatter vi lar oss berikes av. Hos oss har den gudstjeneste vi feirer vokst fram gjennom en mangeårig prosess. Det har vært viktig for oss å integrere den i vår egen sammenheng. Derfor finner du også visse innslag i liturgien som du ikke ville finne i en ortodoks gudstjeneste, for eksempel den frie forbønnen, profeti og tungetale.

Det har også vært viktig for oss å lytte til hvordan de koptiske biskopene opplever vår gudstjeneste. Vi har hatt besøk av flere biskoper fra Egypt som har deltatt i liturgien i den øvre sal. Dersom de hadde sagt: «Slik kan dere ikke gjøre med det som er vårt» hadde jeg nok blitt veldig i tvil om det var riktig å fortsette. Men i stedet har de oppmuntret oss. «Alt tilhører dere» sier Paulus. Det betyr at den ortodokse har like lite enerett til den udelte kirkens tid som en pinsevenn har til Ånden gaver. Men for at den vei vi vandrer mot større enhet skal bli profetisk, kreves en dyptgående omvendelse, en hjertets tilvenning. Ellers blir alt bare en «liksomlek» i lånte klær.

Jeg er bekymret for vår bevissthet av hva det er å feire gudstjeneste

– *Du sier at den vestlig teologien må konfronteres med den ortodokse; hva som på sikt vokser fram av dette møte vet jo ennå ingen, men det må vel under alle omstendigheter bli noe «nytt» i kirkehistorisk sammenheng? Er det ikke slik at vi alltid dras mot de elementer i det fremmede som skaper mening i vår egen situasjon?*

– Slik er det absolutt! Utviklingen i kirkens historie, spesielt i Vesten og i den protestantiske tradisjon, har ført til at vi har mistet aspekter som er grunnleggende for forståelsen av kirkens vesen. Når vi gjenopplager dette i møte med den tidlige kirken, blir det som en åpenbaring. Plutselig faller ting og saker på plass. Da ser vi også med større klarhet – og takknemlighet – på den tradisjonen vi selv er født inn i, og trenger ikke forakte den eller oppgi den. Vekkelsesbevegelsene er autentiske uttrykk for Den hellige Ånds handlinger i historien, men det var mindre heldig at de gjorde sitt eget byggverk.

– *Dette møte mellom de moderne vestlige kirkene og den ortodokse tradisjonen er allerede er i ferd med å skje, er det ikke?*

– Ja, til en viss grad. På en del områder har mye hendt. I andre sammenhenger er den ortodokse tradisjonen fortsatt en fremmed og obskur verden. Men det mange oppdager i møte med den ortodokse teologien er hvordan den har en forbløffende relevans i den postmoderne konteksten, ikke minst gjennom sin sterke betoning av troens som erfaring og mennesket som person.

– *Finnes det fellestrekk mellom de første famlende kristne og vi som i dag er på vei ut av symbiosen med en homogen kultur og tilbake til en kirke som randfenomen og motkultur?*

– Det er nettopp her vi finner mange av de store likheter mellom vår tid og kirkens første århundrer. Det var en utpreget pluralistisk kultur, som tvang den unge kirken til å kjempe med spørsmålet om hvordan man kunne formulere troen i møte med sin tid uten å miste sin substans, den apostoliske arven. Her kan vi i møte med den tidlige kirke få uvurderlig hjelp i vår situasjon. Det fascinerende med kirkefedrene er deres

dype forankring i de bibelske skriftene, og på samme tid åpenheten for den verden de var en del av. De søker tilknytningspunkter og med tiden mer enn som så. På 300-tallet kan vi nærmest tale om en kristning av hellenismen. Man omdefinerte i grunnen mange av de filosofiske begreper og gjorde dem til brukbare redskap for en fordypet refleksjon over den kristne tro.

Hvor finnes da tråden mellom kirkens dagsaktuelle utfordringer og en bok om Apostlenes gjerninger? I sin bok leder Halldorf leseren steg for steg gjennom de konkrete hendelser som beskrives i Bibelen. Vi er i øynehøyde med de første kristne. Han setter ikke paranteser om det overnaturlige eller skaper distanse med etterpåkloke metaperspektiv. Heller ikke blir de første apostler satt opp på en overmenneskelig piedestal. Det er en vandring som lar oss møte de mange detaljer og overraskelser som teksten faktisk byr på. For det er verken Paulus eller Peter men Den hellige Ånd som er hovedperson påpeker Halldorf. Derfor veves disse mange famlende apostelvandringer sammen til et meningsfylt hele. Jeg kjenner at min egen vantro trer fram i møte med så djerv en påstand og sitter tilbake med spørsmålet, enn vi da?

– *Denne Åndens virkelighet, så konkret i sin veiledning, er den virkelig tilgjengelig også for oss?*

– Igjen må jeg svare både ja og nei. Ja, med Paulus ord: «Alt tilhører dere». Nei, dersom vi tenker at enhver kristen skal gjøre alt det som hører «kroppen» til. Hånden skal være hånd, øyet skal være øye. Ingen er bærer av alle Åndens gaver. Men det viktige, som vi ser hende i og med Pinsen er at Ånden gis til hver og en – som om Ånden bare var hos ham eller henne! Her skjer en åndelig myndiggjøring av mennesket! I den forstand er det tilgjengelig. Og det er langt mer naturlig enn vi ofte gjør det til. Derfor liker jeg ikke å tale om Åndens gaver eller et liv i Ånden som noe «overnaturlig». Intet er mer naturlig for den kristne enn å være en bærer av Ånden, ledes av Ånden, brukes av Ånden.

– *Var det noe som overrasket deg underveis i ditt arbeid med Apostlenes gjerninger?*

– Det overrasket meg å se i hvilken grad Lukas bevisst framstiller den tidlige kirkens historie som en forlengelse av inkarnasjonen. Jesu liv gjentar seg i disse menneskers liv. Pinsen er begynnelsen til en pågående inkarnasjon. Hos Lukas ser vi tydelig denne tanken feks i framstillingen av Stefanus martyrium. Evangelienes frelseshistorie klinger med når han anklages av falske vitner, henrettes utenfor byporten og går i forbønn for sine bødler idet han steines i hjel.

I Guds rike finnes det bare et tempus: nå! Derfor kan disse menneskers liv komme så veldig nært. Troen behøver forbilder, derfor er helgenenes liv så betydningsfulle.

– *I lesningen av din bok ble jeg slått av den sterke kallsbevisstheten de første disiplene hadde. De gikk jo opp stier som ingen hadde gått før dem – det fantes ingen kristen tradisjon, intet kirkelig etablissement å støtte seg til. Dette er inspirerende men også litt fremmed. For et moderne menneske er det kanskje mer nærliggende å tenke at mitt liv ikke har noen spesiell betydning?*

– Jeg tror dette er et viktig spørsmål. Har mitt liv noen betydning? Gjør mitt liv en forskjell? Vi tenker at for å ha betydning må vi utøve en påvirkning på andre mennesker, men vi trenger å gjenvinne et mer organisk syn på mennesket. Det enkelte menneske er et mikrokosmos! Selv om ingen andre vet om meg er vi alle organisk forbundet med hverandre. Du påvirker andre gjennom den veien du velger å gå som menneske.

I sin framstilling av Apostlenes gjerninger tegner Halldorf igjen og igjen denne linjen mellom det enkelte menneskes erfaring og den store veven. Likevel oppleves det som djervt og litt uventet når han framhever at ikke kun den enkeltes erfaring men også vennskap mellom enkeltmennesker åpner porter for den som vil nærme seg Gud. Når man først har fått øynene opp for dette er det jo sant at både Apostlenes gjerninger og Paulus brev vrimler av fortellinger om vennskap og medvandring. Likevel

Den beste og enkleste måten å møte Jesus, er å møte ham i et annet menneske

framstår det som en sterk og «ny» påstand at: «Gudstilhørighet og menneskers vennskap er to sider av samme mynt. Det er i det menneskelige vennskap vår tilhørighet til Gud fordypes.» og senere: «Det er hos Jesus jeg blir hjemme når min ven lar meg møte ham hjemme hos sig.»

– Du skriver også om betydningen av vennskapet mellom mennesker i et åndelig perspektiv. Går det virkelig an å si det så sterkt?

– Man må ikke dyrke den gode ensomhet til det blir en form for selvopptatthet. Det beste og enkleste måten å møte Jesus er å møte ham i et annet menneske. Vi møter Gud hos andre mennesker fordi mennesket er Guds avbilde og fordi mennesket er et herberge for Gud.

– Men tenker du her på vennskap mellom spesielt modne mennesker eller er dette en realitet vi kan bli mer bevisst om i de relasjoner vi står i i hverdagen?

– Jeg tenker på det siste. Vi kan bli mer oppmerksomme i våre daglige møter. I den monastiske teologi finnes også en sterk refleksjon omkring det åndelige vennskap, en absolutt gjensidighet, et vennskap som er sitt eget mål. Dets utgangspunkt er den indre friheten, apatheia; jeg behøver deg ikke! Her kan et dypt vennskap oppstå. Gudslivet er

fellesskap, slik det er det i guddommens innerste i møte mellom de tre som er et. Vi er skapt i denne guds bilde og derfor kan ingen av oss bli fullkomne i oss selv.

Sirkelen sluttes her. Med den teologien som vektlegger treenigheten og kjærligheten som finnes i guddommen, den Gud i hvis bilde vi er skapt.

Før vi reiser hjem igjen fra Bjärka Sæby får vi ta del i den rike nattverdligturgi som utfolder seg hver onsdag kveld i det øverste rom på slottet. I nattverdens dramaturgi blir det fellesskap synliggjort som vi tror på og bæres av, og som vi iblant også erfarer helt inn i våre mest personlige rom. Sammen med mange fremmede og noe få kjente får vi lukte røkelsen, lytte til ordet og lovsangen og ta imot brødet og vinen. Og kritikeren i meg må spørre igjen; er dette romantikk og teater eller er det Virkelighet?

Dersom «romantikken» er en lengsel etter den dypere mening som knytter oss sammen i Gudsrikets under, og dersom «teater» er den Åndens regi som gir det enkelte tegn – og det enkelte menneske – sin tydning, så ja takk – begge deler!

ELLEN MERETE WILKENS FINNSETH